

ئافره تە سیاچەمانە چرە کانی هەورامان

دارا محەمەد هەورامی

(سلیمانی)

(۲ - ۲)

هەندیک جار میژوو کاری پەوابی ناوی وهامان بۆ زیندوو دەکاتەوه، مەگەر هەر میژوو، یان دێرپیک خۆی شانازی و سەرفرازییان بۆ تۆمار بکات. دیارە میژووی تۆمارکراو بۆ هونەر فرە گرنگە، چونکە ناوی هونەرمانەندی ئافره تی سیاچەمانە چرە بۆ بەها هیناویین، کە مایەیی دەولەتمەندی هونەر زیندوو دەکاتەوه.

ئەو تە بیجگە لەو ناوانەیی تۆمارمان کردن، چەند ناوی تر دێنە تۆماری نووسین، ئەوانیش وهک : (ئەسما حەسەن مەرحەبا دایکی هونەرمانەندی سیاچەمانە چرە (شەفیع کێمنەیی)یە، فەرخی عوسمان کێمنەیی، فەرخی بارام بێدەرۆاسی، زوییدە محەمەد کێمنەیی)، هەلبەت حەیران خانم، کە ئاماژەمان پێ دا خوشکی (شەفیع کێمنەیی) یە، لێرەدا پرسیارێک دێتە گوشە نیگای باسەکەوه، ئەویش ئەو یە ئەرێ بۆچی هەموو هونەرمانەندە دەنگ خۆشەکان چ پیاو، چ ژن دەکەونە گوندی کێمنە و دەوروبەری؟ پەنگە ئاو و هەوای پاکژ، یان ژینگەیی خاویین وای کردبێ، یان سروشتی ناوچەکە، یان هەر لە باوک و باپیریانەوه بۆیان ماوتەوه.

موزیک لەگەڵ ئاوازی بەرزەچرە سیاچەمانەدا، بە تاییبەتی لە گەڵ دەنگی خانمانی هەوراماندا بە یەک دەنگ، بە یەک ئاواز ئاویزانی قورگی نازدارانی سیاچەمانەیی ئافره تان دەبێ، نەبوونی تۆمار و نەبوونی لیکۆلەر وای کردوو، دەنگی زۆر لە هونەرمانەندە ژنەکان ون بێ و تۆمار نەکرێ، بۆیە گەر پان لە هەوراماندا دەیان شوینی تەوهن توختان هەن، کە خانمان ئاوازی بەرزەچرەیان چرپوه، چونکە گوشە و چەم و باخاتی هەورامان وەها پازاوهیە، لە هەر شوینیکی، یان سەر کەلیکی، ئارامگەیی کۆچ کردووی سیاچەمانە چرانی ئافره تانە، لە هەر ولاتی، لە هەر نیشتمانی فەرهنگی هونەری نەبێ، ئەو ولاتە وێرانە، بەلام هەورامان هەردەم ئاوه دانە، چونکە ئاماژەیی ئەو (تەوهن توختانە) بۆ خۆی وێنە و پەیکەری گشت سۆزی خانمانە وهک : مەریەم خانم، زارا خانم، لیزا خانم، جەهان ئارا خانم، حەیران خانم، بەیزا خانم، دیارە دەنگی ئەم خانمانە و دەیان خانمی تر، بەبێ تۆمار نە دەنگ، نە پەنگ، نە سیمما، نە فەرهنگ، هەروەها لە بن تاشەبەردەکانی ولاتدا پیاوون و لە ناوچوون، بەلام

له سلیمانی چاومان به هونه رمند عوسمان
 کیمنه یی پاشای گزرائیبیژان کهوت، له پیکه وتی
 ۲۰۱۶/۱۱/۱۴، چوند پرسسیاریکمان ئاراسته ی
 کرد و فهرمووی : کیمنه هر به نه وه دهنگیان
 خۆشه، سازگاری ئاو و ههوا و سروشتی کیمنه و
 نه بوونی ناخۆشی، چونکه هونه هر به خۆشی
 دیته کایه، یان بوونی خۆراکی خۆمالی، وهک :
 ههنگوین، پۆنی خۆمالی، کاکله گوێزی خۆمالی
 ئه مانه و چهندان هۆی دیکه وایان کردووه،
 به تاییه تی گوندی کیمنه ببیته سه رقافله ی
 هونه رمند، چ ژن! چ پیاو، ههروه ها هه بوونی
 ئازادی بۆ ههردوو پهگه ز چوون یه که . دایکم
 ئاوازی بهرزه چپی له گه ل ئه سما خاندان ده چپی،
 مرۆف هر ههزی ده کرد گوئیان بۆ پابگرئ،
 به تاییه تی سیاچه مانه ی (لای لایه):

توخو گیانه شیرینه کهم لای لایت په ی کهروو
 گیانم له ی
 شا ساقی سهحر به لکوو تو بووسی خه ممان
 نهوزی بهر
 بدیه په ی کهیمنه ی تو گیان له ی هه لای
 زمسانا

بدیه شاره زوور توخوا گیان له ی گیواو برانا
 توخوا له ی
 هه ساره ی سهحر یۆیۆ مژمارو توخوا گیان
 له ی له ی
 به ده فه و بيشکیت لای لایت په ی کهروو توخوا
 له ی گیان له ی
 پۆله گیانی شیرینم ئارامی گیانم پۆله گیان
 گیانم له ی له ی

خه رمان و خه له ییم سه رمای ژیانم توخوا له ی
 گیان له ی (۱۲) فۆلکلۆری هه ورامان ده ستنووس
 ل ۱۸

ئهم ئاوازه بهرزه چپه ی سیاچه مانه، دایکی
 هونه رمند عوسمان کیمنه یی و شه فیه کیمنه یی
 به دووقۆلی بۆ ئازیزانیان، بۆ جگه رگۆشه کانیاان

له بانجیله ی بهرده می هه یوانه بهرزه کانی کیمنه دا
 چپو یوانه . پچکە سییاچه مانه ی (لای لایه)
 په سه نایه تی و مۆرکی ولاتی ئاریانقاچه کانی پپوه یه،
 من کاتئ دایکم (ئه دام) لای لای بۆ ده چپیم ئه وه نده،
 دهنگه که ی سازبوو، ههزم ده کرد وشه کانی دووباره
 بکاته وه، چونکه گیانی منی ده هه وانده وه، ئارامی
 جهسته می به سیاچه مانه که ی، هیما و خۆشی بۆ
 ده هیئانه وه، ئیستاش هه ر بیری ئه و کاته ی مندالیم
 ده که م، چونکه لای لایه ی دایک بۆنی سه ره خۆیی
 ولاته، ئه و جا دایکم زۆر شیعی شاعیرانی له به ره،
 خۆشی ده توانئ شیعیر دابنئ، بۆیه ده یفه رموو :

خوای بانى سەر لایى کەرۆه
 ته فریقه ی یاران با یۆ گێرۆه
 خوای بانى سەر کەرده نش کارپۆ
 بالات مهوینو به سالان جارپۆ
 خوا نه کەرۆ به د وه گیانت بۆ
 ده ردت به نسیب به دکارانت بۆ
 خوا هاوارم په ی تو بۆ زاری
 نیشانم نه ده ی خه م و خه مباری
 (۱۳) ده ستنووس ل ۲۹

هه رچه نده وتم : کیمنه هه موویان دهنگیان
 سازگاره، به لام ناوچه کانی دیکه ی هه ورامان
 ئافره تی ده نگخۆشی زۆری تیدایه . ئه و شیعیره،
 شیعیری (پاییه خانم) ی سۆسه کانیه، هه لبه ت
 گوندی سۆسه کانیه گوندیکى پاراوه ی هه ورامانه،
 بیجگه له وه ی شیعیره که شی به سیاچه مانه ی لای
 لایه بۆ منی چپوه، ههروه ها گوندی به لخی
 هه ورامان (دایه شه مام) هه بوو، دهنگی وهک
 شمشال و ابوو، له باخی (هان هه لوجه) گویم
 له چپینی سیاچه مانه ی بووه، سیاچه مانه که شی
 ناوی (باوانم باوانم) بوو، ئه م ساته ی ئازیزانی
 پاگوێزرا بوون بۆ (ناسرییه)، له بهر ئه وه ی هه ر
 که سیک به شدارى شۆرشی ئه یلووی کردبوو، دواى
 نسکو بۆ پارێزگه کانی به شی خوارووی عێراق
 دووریان ده خسته وه، بۆیه دایه شه مام زۆر جار

به سهرکزی ده مبینی، پیم ده گوت : ئه وه بۆچی
وا خه مناکى؟ ده یفه ره موو : بۆ دووری ئازیزان زۆر
خامۆشم، له چرپینی سیاچه مانه دا فره کارامه بوو.

کاوه تریه نا جه لان برینا

ژهرژلینا قه فسه کرینا

کۆتنی یاگیو به حری ئه سکه ندهر

مه ر حه کیمی ژیر به رت بارۆبه ر

ده ره و هه لۆچه ی گیر و گیانه وه

تا نازار به یۆوه جه دوو ولاته وه

(۱۴) ده ستنوو، ل ۳۱

پیشتریش وتوو مه ده بی بۆ ئایینه مان که لک
له رابوردوو وه ربگرین. له بهر نه بوونی دلسۆزان
و نه بوونی هۆیه کانی تۆماری دهنگ، ده یان
ئافره تی ناوداری سیاچه مانه چرمان، نه دهنگ،
نه سیمه، نه تۆماری دهنگیان نه ماوه، ئه وه
که سانه ش که هه بوون زۆر که م بوون، بۆیه
وهک پئویست ئاوپ له رابوردوو مان نه دراوه ته وه.

یه کیکی تر له و ئافره ته سیاچه مانه چرانه،
ئافره تیکی زۆر کارامه و دهنگ خۆشه، ئه ویش
خاتوونی به ناوبانگ خاتوو عایشه محمه د
کاکه خانه، که خوشکی هونه ره ندی ناوداری
هه ورامان (عه لی گوڵپی) یه، ههروه ها خیزانی
ناوداری خارگیلان، (حسینی که ریمه)، که یه کیکه
له خانه دانه کانی هه ورامان، ههروه ها (خاتوو
عایشه) دایکی هونه ره مند (حه سه ن حسین
که ریم) (خارگیلانیه) یه. ئه وه سیاچه مانه ی که
ئهم خانه دهنگ زولاله ده یچن، زۆر سیاچه مانه ی
به ناوبانگن، ئهم خانه سالی (۱۹۴۲) ز له
گوندی گوڵپ له دایکبووه، هه لبه ته ئهم گونده ش
وهک گونده کانی هه ورامان زۆر ده نگخۆشی هه یه،
(عایشه خان) به سیاچه مانه ی (ئای ئای و
خانمه لی و خواله داد) به ناوبانگه.

بۆ گه واهی قسه که شم، بۆ ده نگخۆشیی ئهم
خانمه، ئه وه (عه لی محمه د کاکه خان) ه، که
له گه ل پاشای گۆرانیبیژاندا چه ندان گۆرانی و

ئاوازی به رزه چرپی سیاچه مانه ی چرپوه، ههروه ها
(حه سه ن) ی کورپیشی دهنگی بۆ ئاوازه کانی
بهسته، زۆر کارامه یه. ئهم خانه ماوه و جارجار
ئه گه ر سیاچه مانه چرپک به باشی سیاچه مانه که
نه چرپ، ئه وه ئه وه خانه هه له کانی بۆ راست
ده کاته وه.

ئای، ئای، ئای، ئای، تا دالیو مه نو پاداله هۆوه
گیانم له ی

ئای، ئای، ئای، ئای، مشۆ بنیشوو به دیار تۆوه
گیانم له ی

بدیه په ی گوڵپی هه لای زمسانا گیان گیانم
له ی

ئای، ئای، ئای، ئای، به رکه مه ر گیانگه ندانا،
گیانم له ی

(خارگیلان) بینی مله گا پاتا تو گیان له ی
له ی

سه رچه مه و (خه رپانی) جای سه رانگاتا گیانم له ی
بدیه (نارنجله ی) خه زانش که رده ن گیانم له ی
ته پ و تله وه ری وه شیش نه مه نه ن توخوا له ی
(۱۵) هه مان سه رچاوه ل ۲۲

هه لبه ته ئهم خانه دهنگی زۆر تۆمار
نه کراوه، ئه گه ر ده نگیشی تۆمارکرا بی، ئه وه
له لای خانه واده که ی پارێزراوه، بۆیه پئویسته
ئیمه ی نووسه ر زۆر ئاگامان له وه دهنگانه بی و
به یارمه تی راگه یانده نه کان نه هیلین، ئه وه دهنگه
ناوازانه له ناو بچن، به لام هه زاران جار دهنگی
خۆم به رز کردوو ته وه بۆ ئه وه ی ئه وه سامانه
هونه ریه مان له ناو نه چن، به لام نازانم بۆچی
راگه یانده نی ئیمه ئه وه نده بیر له لایه نی سیاسی
ده که نه وه، بیر له فره نگ و ئه وه ب و هونه ر
ناکه نه وه؟ ئه وه ته له سه رده مه دیرینه کاندای
بایه خیان به موزیک داوه. (ئهی په هگوزه ر،
ئه گه ر تو ئهم نووسین و نه خوشونیگارانه ی ئیره
خراب نه که ییت و بیانپاریزیت، ئاهوورامه زدا له
پشتت ده وه ستیت و خیر و به ره که ت ده خاته

ژیانتتهوه)) (۱۵) میژووی گزانی و موسیقای کوردی، ل ۱۳

ئا له و سهردهمه دا نه ته وهی ئیمه، به تایبه تی له سهردهمی دهوله تی میدیادا له (۵۰ پ.ن) پاریزگاری له هونه ر و فرههنگی خوی کردوه، کهچی ئیستا به پیچه وانه وهیه. ده بی ئیمه زۆر به ناگاییه وه ناگامان له پیتی خۆمالی خۆمان بییت، تیکه لی پیتی عه ره بی نه کهین، وهک ئیستا راگه یاندنه کان هۆکارن بۆ زاکردنی ئه و پیتمه عه ره بییه، نمونه شمان ئه وهیه تا ئاوازیکی به رزه چپی سیاچه مانه په خش ده کرئ، هه زاران پیتی عه ره بی نیشان ده دریت، هه روه ها نابیت پیگه بدریت موزیکی عه ره بی خوی به سه ر موزیکی ولاتی ئیمه دا بسه پیتی، ولاتی ئیمه ی ئاریانقاچه کان، تا ئه مپۆ به رگری له مۆرکی موزیکی خوی ده کات، بۆیه شیعری گاتاگان، گیانی ئاوازی به رزه چپی سیاچه مانه ن، به پیچه وانه وه ئه و شوینانه ی کوردستان که له سه ر کیشی عه روز په ریه ان به شیعری و پیتی ئه و بواره داوه، کاریگه ریی له ئاوازه کانی وهک کرمانجی ناوه ند و کرمانجی خواروو کردوه. ((هه ندیک له شاعیرانی وهک بیسارانی و مه وله وی و ئه وانه ی تر نایانه وی پابه ندی کیشه عه ره بییه کان بن، نمونه ی پیزه پن له ناو شاعیرانی پیش سه ده ی بیسته مدا))، (۱۷) هه مان سه رچاوه ت ۱۹

به بۆچوونی من شیعری عه روز بۆ هه موو جۆره ئاوازیکی گزانی قورسه، به تایبه تی بۆ ئاوازی به رزه چپی سیاچه مانه و بۆ دهنگی ئافره تانی سیاچه مانه چپ، به لام کیشی خۆمالی به سانای بۆ ئاوازه به رزه چپه کان، زۆر له باره، هونه رمه ند به ده ستیه وه ماندوو نابیت، به تایبه تی برگیه ی والا، چونکه ئه و برگانه، که والا ن ماوه ی دریزبوونه وه یان زۆرتره، تا ئه و شیعرا نه ی عه روز که به به حره کانه وه پابه ندن.

ئه گه ر ته ماشای ئه م دپه ره فۆلکلۆریانه بکهین، که په کیک له خانمه سیاچه مانه چپه کانی به لئه چپوویانه، ئه ویش (به یزا خانم) ه، ئه م خانمه خۆم له گه له بیته گویم لی گرت که سیاچه مانه ی ده چپی به م شیوه یه:

لایه که ره وه مه غمه ل فرهنگی تۆخوا گیان له ی
چه مان گل مه ده ی چوون بازی جهنگی تۆخوا
گیان له ی

وه ره تاو که وته ن تا پیرا ته ختی گیانم له ی
په ی من مه نه تۆ کرۆل و به ده ختی گیانم له ی
هورزه بابلمی لابلای ده ره ولئ گیانم له ی
با به یا نازاری به باقه ولئ تۆخوا گیان له ی
هورزه بابلمی مله به ملئ گیانم له ی
په یما حه راما لابلای ده ره ولئ تۆخوا گیان له ی
(۱۸) ده ستنوس ت ۴۲

ئه گه ر ته ماشای ئه و دپه ره هۆنراوانه بکهین، ئه وه هه موو برگیه کانی به بزوین کۆتاییان هاتوه، له هه مان کاتدا ئه دا ی دریزبوونه وه ی برگیه کان زۆر به باشی ده کریت، (به یزا خانم) دهنگی تینۆر بووه و دهنگی بۆ هه موو ئاوازه کان شیواو بووه، هه روه ها ئاوازی (باوانم) باوانم ی ده گوت، مرۆف هه ر حه زی ده کرد بۆ ئه و ئاوازه گوئی لی بگرئ. خۆشی (چه می دیکه) و باخچه ی (په حمان جه مان) و نسار و مروا به گله یوه هانه وه هاره یو، باخچه و (حه مه په حیم و حه میزی) له هاوینه هه واری (ته وه نی) هه موو ژنانی گه له بیتری په چه په ره هه موویان ئاوازه که ی (به یزا خانم) یان به شیوه ی کۆرالی ده چپییه وه. به و شیوه یه ئافره تانی هه ورامان، له چپینی ئاوازی به رزه چپی سیاچه مانه دا سه ره به ست بوون.

سه ره به ستی بۆ هونه ر کاریکی زۆر گرنگه، چونکه ئه گه ر مرۆف نه توانی به ئازادی بیر و بۆچوونی خوی ده رپچئ، ناتوانی ئاواز و گزانی ش به سه ره به ستی بچپئ. هونه ری هه ر میلیه تی

سىمى تايىبەتى خۇي ھەيە . ئافرىتانى ھەورامان سەربەستىيان، سەربەستى پىكەوھىيان بوو . ئاوازىكى تىرى ئافرىتانى ھەورامان، كە ھەموويان پىكەوھىيان ئاوازەكە دەچپن، شىئىرى شاعىرىك لەبەر دەكەن و پىكەوھىيان بۇ يەكترى دەلئىنەوھىيان بۇ نمونە ئەم شىئىرى (مىرزا عەبدولقادرى پاوھىيان) زۆر بۇ ئاوازى بەرزەچپى سىياچەمانە دەلوئى كە خانمان دەچپن:

ياواى (زاوئى) لاوئى بنائە

توخوا تەنخوئى قادر پەي كۆي (قزئالە)

سەرمىل (كرد) دىارگەي (پووان)

(پىزە) و (سارا بەند) (كويلا) و (ماكووان)

سەوزان (لەيلاخ) دىارەن جەدوور

(كەلى عاشقان) (زەلم) و (شارەزور)

كۆم (زىئوار) ساراي (پازيان)

كۆي (قەلاقازى) ملەي (بازيان)

(زەوئىرى) پارچەي (وھىسى يەمەن مال)

قولەي (بىر پۇستەم) ھەببەت و سارال

نەھىيەي (جوانپۇ) تا دەشتى (زەھاو)

بەند (قەرەداخ)، (سەر كورەي كاژاو)

ھەر جەببىستون تا ولاتى كۆ

ھاي شەمال يە گشت دىارەن جەتۆ .

(۱۹) ھەورامان باشتەر بناسىن ل ۳۲

ھەرچەندە چەندان جار ئامازەم بەوھ داوھ، كە شىئىرى شاعىرانى ھەورامان زۆر بە لىھاتوويى و زەرىفى باسى جوگرافىيى ولات دەكەن . خانمانىش بە دەنگى تىنۆريان ئەو شىئىرانە دەكەن بە ئاوازى بەرزەچپ و ھەموويان بە كۆرالى، ھەك چۆن (گۆسانەكان) لەسەر زەنوئىر بە كۆ ھەموو ئاوازە بەرزەچپەكانىيان لە سەردەمى دەولەتى (ماد)دا بە ھىمنى و دوور لە تەنگرە دەچپى . جىگەي سەرنجە لەم پارچە شىئىرەدا مىرزا عەبدولقادرى پاوھىيان ھەك جوگرافىيانىكى كارامە ناوى زۆربەي ئەو ناوچانەمان بە شىئىرەيەكى ئەدەبى و فۇتۇگراف

نەخشەي ولات و ھاويىنە ھەوار و شوئىنە گزنگەكان بۇ دەكىشى، بۇيە ھەرگىز شىئىرەكان لە بىر ناچنەوھىيان، ھەرۋەھە خانمان زۆر بە سانايى ئاوازەكان لەسەر پىتىمى پەسەن ئەدا دەكەن . ھونەرى سىياچەمانەي ژنان، يان خانمان، لە دەفەرى ھەورامان، ئەوھندە ناوچەكە خۇش و دلگىرە، دەنگى ئەو خانمانە لەگەل دەنگى ھارمۆنى و دەنگى تىنۆر، يان سىياچەمانە، ئاسوودەيى بە مرؤف دەبەخشى . (كاتى كە پىاوان و ژنان بە يەكەوھىيان گۆرانىيان دەوت، ميانەي دەنگى ئەوانە دوور لە يەكترى، واتە لە ميانەي ئۆكتاف بوو . دەنگى ژنان بە شىئىرەيەكى سىروشتى ھەشت تۆن خوارتر لە دەنگى پىاوان جىگىر دەبن و ئەمە بە حالەتتىكى نابەرانبەر و نادروست دەھاتە بەرچاوا، ھەرۋەھە مندالانى تازە فىرپو و تىيان لە نىو ئۆكتاف (میانەي چوارەم، يان پىنجەم)، بە تەواوى و بە سىروشتى دەيانوت، دەنگەكان كەمىك جىيا لە يەكەوھىيان جىگىر دەبوون، بەلام بە پىگەيشتى تەواوى ھارمۆنى و گەشەكردنى بە درىژايى پۇژگار، ميانەكانى دەنگى لە يەكەوھىيان نىزىكتر و وتى ئاواز ئاسانتر و پوونتەر ئەنجام درا)) (۲۰) بىرۋانە ل ۸۸ كۆمەلئاسى و ھونەرى موزىك . بۇچوونى ئەم پايە زۆر لە پاستىيەوھىيان، چونكە ئاوازى بەرزەچپى سىياچەمانە ھەموو دەنگەكان بەكۆ دەگەيەنئى . پۇژگارنىش لە پەوپەوھىيان پىشكەوتن ناوھستى، بۇيە ھونەر و ئاوازى سىياچەمانە لەگەل قۇناغەكانى پىشكەوتنى مېژو نەوھستاوھ . ئافرىتانى ھەورامانىش رىئوچپەي خۇيان پاراستوھ و لەو بارەوھە پابەندن . ھەزاران سالە ئەو دەستوور و كولتورەي ھەورامان ولاتانى داگىر كەنەيانتوانىوھىيان كەلەبەرىكى تىدا دروست بكن، چونكە ھونەر و ئاوازى پەسەن سىمى تايىبەتى خۇي ھەيە . ھۆكارى ئەو پەسەنايەتتىيە، بۇ كۆمەلگەي جىگىر

و په گورپیشه‌ی له‌بن نه‌هاتووی خوی ده‌گه‌پټه‌وه،
 بویه سیاچه‌مانه‌ی نافرته‌تان تا نه‌مړو هر به
 خاویښی ماوه‌ته‌وه. نه‌و هونه‌رمه‌نده نافرته‌تانه‌ی
 که پریزه‌ندی خویان له‌م باسه‌دا وه‌رگرت، هر
 ه‌موویان زور به‌سه‌رکه‌وتووی توانیویانه چ به
 شاعر، چ به ناوازی به‌رزه‌چری سیاچه‌مانه؟
 هونه‌ری ولاتیان گه‌یاندووه‌ته دوندیکي شاخ،
 ه‌روهک نامازهم به (خاتوو نه‌کیسا) دا، که
 هونه‌ری خوی له زه‌مانی زه‌ده‌شتدا پ‌ره پ‌ئ
 داوه. ((نیشانه‌یه‌کی تری سه‌لماندنی نه‌ویه که
 موزیک و گورانی زه‌مانی زه‌ده‌شت تا ده‌گاته
 زه‌مانی نه‌لی هق و ئیزیدیبه‌کانیش له مه‌زه‌ب
 و ه‌ستی نایینیبه‌وه سه‌رچاوه‌یان گرتووه، نه‌ویه
 که ده‌بینین موزیک و گورانی (له‌گه‌لیک شوین و
 حاله‌تدا) به شیوه‌یه‌کی پیکه‌وه‌یی و ده‌سته‌جه‌معی
 گوتراون و ژه‌نراون (ه‌موویان پیکه‌وه وهک
 کورالیک)، نه‌ک تاکنه‌واز و به‌ته‌نیا...)) (۲۱)
 میژووی گورانی و مؤسیقای کوردی ل ۱۲
 بؤ راستی و دروستی، ه‌موو نافرته‌ته سیاچه‌مانه
 چرپه‌کانی ه‌ورامان که پیکه‌وه ناوازیان چرپوه،
 بویه له نه‌نجامدا هونه‌ر و ناوازی سیاچه‌مانه
 شیوه‌گه‌لیکی کورالی به‌دی هاتووه، به‌م شیوه‌یه
 ناوی ه‌ندیک له‌و نافرته‌تانه به‌شیوه‌ی کؤ
 ده‌هینمه‌وه:

- ۱- مریه‌م خانی کیمنه‌یی، دایکی عوسمان
کیمنه‌یی.
- ۲- رابیعه نادر نه‌حمده سؤسه‌کانه‌یی، دایکی
دارا ه‌ورامانی.
- ۳- سؤیبه حه‌مه‌حسین سؤسه‌کانه‌یی، نه‌نکی
دارا ه‌ورامانی.
- ۴- نه‌دا پ‌چان کیمنه‌یی.
- ۵- به‌یزا خان کیمنه‌یی.
- ۶- جه‌هان ئادا پاوه‌یی، به‌شاعر و ناوازی
به‌رزه‌چرپه‌ناویانگه.
- ۷- نه‌سما حه‌سه‌ن مه‌رحه‌با، دایکی شه‌فیع

- کیمنه‌یی.
- ۸- فره‌خی عوسمان کیمنه‌یی، خزمی عوسمان
کیمنه‌یی.
  - ۹- حه‌یران خانم کیمنه‌یی، خوشکی شه‌فیع
کیمنه‌یی.
  - ۱۰- نه‌دا شه‌مام محه‌مه‌د خه‌یات به‌لخه‌یی.
  - ۱۱- خاتوو عائیشه کاکه‌خان گولپی، خوشکی
هونه‌رمه‌ند عه‌لی گولپی.
  - ۱۲- به‌یزا خان محه‌مه‌د عه‌بدولقادر به‌لخه‌یی.
 نه‌مانه، واته نه‌م هونه‌رمه‌نده ده‌نگخوشانه،
 وهک شه‌جه‌ره‌ی ه‌ورامان ناوم هینان، چونکه
 له ولاتی کوردان ته‌نیا ناوی پیاو له تو‌ماری
 شه‌جه‌ره‌دا ده‌نوسن، که نه‌مه‌ش نه‌نگیبه،
 نه‌گه‌ر ته‌نیا ناوی پیاو به‌هینری و ناوی نافرته‌تان
 فه‌رامؤش بکری، من وای ده‌بینم نافرته‌تی وا ه‌یه
 ده‌یان پیاو ده‌هینری، چ جای نه‌گه‌ر نافرته‌ته‌که
 هونه‌رمه‌ندیش بی، بؤچی ته‌نیا وه‌چه‌ی نی‌رینه،
 بیته تو‌مار کردن و وه‌چه‌ی ژن، فه‌رامؤش
 بکری، نایا نه‌مه پ‌یشکه‌وتنی پ‌ئ ده‌وتری؟ یان
 دواکه‌وتووی، یان پ‌یبازی خیله‌کایه‌تیبه، بؤچی
 ناوی هونه‌رمه‌ندی نافرته‌ت گوم بیته؟ با له‌مه‌ودوا
 نووسه‌ر و میژوونووسان، نه‌و پ‌یکه‌چه‌وت و
 چه‌ویله‌به‌لاوه بنین و سه‌رده‌می باری ژیاری
 و شارستانی هونه‌ر و یه‌کسانی به‌کاربه‌ینن، بؤ
 نه‌وه‌ی پ‌یبازی پ‌وشنگه‌ری و جیه‌انبینی، بکه‌نه
 سه‌رمایه‌ی مرؤفایه‌تی، په‌یامی هونه‌ر یه‌کسانیه،
 نه‌ک کؤیلایه‌تی، چونکه ه‌ردوو په‌گه‌زه‌که
 سه‌رمایه‌ی مرؤفایه‌تین و ته‌واوکه‌ری یه‌کترین،
 نه‌وه‌تا (جه‌هان ئارا خانم) به‌م شاعره‌ی که
 به یه‌کسانی باسی په‌گه‌زی به‌رانبه‌ری ده‌کات،
 به‌م شیوه‌یه ده‌فه‌رموئ:

میرزام توم جه‌یاد، میرزام توم جه‌یاد
 میرزام گیان و تو توم، نه‌شیه‌یه جه‌یاد
 مه‌یلم هر وه‌تؤن هر وه‌تؤوه شاد
 دل هر جه‌لای تو یاوان به‌موراد...

خاطر پر گهر دیت خه تای من چیشنه؟

په ی چیش چه نیمان خاترت ریشنه؟

په ی چیش خاترت لیمان په نجیان؟

تو وا ته نت دهره، من وا ته نم گیان

(۲۲) که شکوئی هه ورامان ل ۱۹۹

تا دوا کوپله ی شیعره که ی ئەم خانمه،
به جوانی باسی هاوسه ره که ی و مرؤفایه تی
دهکات. ئەدی بوچی خانمان خاتوونان، خانان،
ئافره تان، ژنان، کچان، تۆماری دره ختنامه یان
فراموش بکری؟

کوا یاسای یه کسان ی و دادپه روه ری؟ خو
ئه گه مرؤفن، ده بییت هه ردوو په گه زه که له
هه سو مافه کانیاندا چون یه ک بن، هه ره له
ساده ترین مافه وه تا گه وره ترین ماف.

سه رچاوه کان:

۱- محمه د ئەمین هه ورامانی، زاری زمانی
کوردی له ترانووی به اورده دا، چاپی یه که م،
به غدا، سالی (۱۹۸۱) زایینی، ل ۵۰.

۲- رۆژنامه ی هه ولیر، ژماره (۲۴۶۸) سیتشه ممه،
(۲۰۱۶/۱۰/۱۸)، ل ۱۸.

۳- بهمن حاجی امینی، موسیقی کردهای
هورامان، چاپ اول، تهران، سال (۱۳۸۱)، ص ۱۷.

۴- هادی رهشید به مهنی، په یامی هه ورامان،
چاپی یه که م، هه ولیر، سالی (۲۰۰۱) ز - ۲۷۰۱
کوردی، ل ۴۰۹

۵- هه مان سه رچاوه، ل ۳۸۸

۶- د. صدیق بۆره که یی، هه ورامان باشتر
بناسن، چاپی یه که م، هه ولیر، سالی (۲۰۱۲)، ل
۹۶.

۷- هه مان سه رچاوه، ل ۹۸.

۸- هه مان سه رچاوه، ل ۱۰۰.

۹- هه مان سه رچاوه، ل ۱۶.

۱۰- دارا محمه د عوسمان هه ورامانی،
فۆلکلۆری هه ورامان، ده ستنوس، ل ۱۴، چاپ

نه کراوه.

۱۱- محمه د رهشیدی ئەمین، که شکوئی
هه ورامان، چاپی یه که م، هه ولیر، سالی (۲۰۱۲)
زایینی، ل ۱۹۸.

۱۲- دارا محمه د عوسمان هه ورامانی،
فۆلکلۆری هه ورامان، ده ستنوس، ل ۱۸، چاپ
نه کراوه.

۱۳- هه مان سه رچاوه، ل ۲۹.

۱۴- هه مان سه رچاوه، ل ۳۱.

۱۵- هه مان سه رچاوه، ل ۲۲.

۱۶- د. فه ره اد پیربال، میژووی گۆرانی و
مۆسیقای کوردی، چاپی یه که م، هه ولیر، سالی
(۲۰۱۰) زایینی، ل ۱۳.

۱۷- هه مان سه رچاوه، ل ۱۹.

۱۸- دارا محمه د عوسمان هه ورامانی، فۆلکلۆری
هه ورامان، ده ستنوس، ل ۴۲، چاپ نه کراوه.

۱۹- محمه د رهشیدی ئەمین، هه ورامان
باشتر بناسین، چاپی یه که م، هه ولیر، سالی
(۲۰۱۰) زایینی، ل ۳۲.

۲۰- حه سه ن زهنده باف، کۆمه لناسی هونه ری
موزیک، وه رگیژانی ستار که ریم، چاپی یه که م،
سلیمان، سالی (۲۰۱۱) زایینی، ل ۸۸.

۲۱- د. فه ره اد پیربال، میژووی گۆرانی و
مۆسیقای کوردی، چاپی یه که م، هه ولیر، سالی
(۲۰۱۰) زایینی، ل ۱۲.

۲۲- محمه د رهشیدی ئەمین، که شکوئی
هه ورامان، به رگی یه که م، چاپی یه که م، هه ولیر،
سالی (۲۰۱۲) زایینی، ل ۱۹۹.